

ŠIROKÁ NÁRUČ BIBLIANY

O podujatiach pre postihnuté deti.

Pre nezainteresovaného znie BIBIANA ako ženské meno. Tí zasvätenejší vedia, že ide o názov odvodený od skratky BIB — Bieňáde ilustrácií Bratislava. Dom vznikol r. 1987 ako strešný orgán Bibu a mal slúžiť tiež ako Kultúrnospoločenské stredisko pre deti. Od r. 1990 existuje pod názvom Medzinárodný dom umenia pre deti ako samostatná organizácia. Tak, ako sa rozrástol BIB, pribudla k nemu medzinárodná prehliadka animovaného filmu a detských divadiel, rozkošatila sa aj činnosť BIBLIANY. Je sídlom sekretariátu BIB, Slovenského výboru UNICEF, sekretariátu združenia Priateľov detskej knihy, napojeného na IBBY, organizáciu UNESCO. Okrem reprezentatívnych inštitúcií nezabúda sa tu ani na nemenej závažnú, i keď nie tak slávnú, každodennú prácu pre deti a s deťmi. BIBIANA sa za pár rokov stala skutočným kultúrnym centrom bratislavských detí. Okrem výstav profesionálnych výtvarníkov organizuje cez víkend výtvarný ateliér, štúdio je vyhradené zas dramatickým aktivitám detí a divadelno-vzdelávacím programom, zamerané sú napr. na literatúru, osvojovanie cudzích jazykov. Dramatické hry pre deti a s deťmi teda napokon dostali zelenú, niet divu, keď riaditeľom BIBLIANY sa stal Ľuboš Machaj — skúsený rozhlasový dramaturg vysielania pre deti.

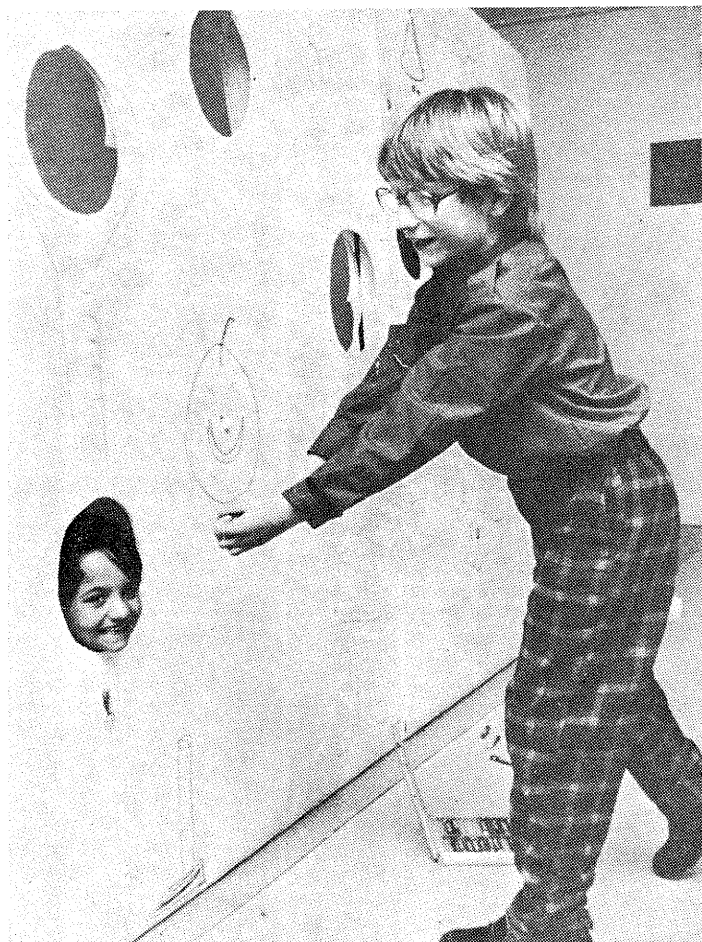
Bibiana sa neuzatvára len do svojich brán (cez týždeň sú otvorené škôlkam a školám, cez víkend rodičom s deťmi), ale vychádza aj do ulíc. Také boli podujatia pripravené k fašiangom, Veľkej noci a k viacnociam. Dostal najväčší a najpestrejší je projekt Dieťa v meste, ktorý sa uskutoční v leťných mesiacoch. Cieľom podujatia je poskytnúť deťom priestor na hru a rozvoj tvorivých schopností a umožniť im vyjadriť sa k problémom mesta, v ktorom žijú. Výstavu nazvanú Dieťa v meste, zloženú z deviatich expozícií, zamera-

ných na rôzne výtvarné techniky a materiály, budú správať akcie pod názvami: Ekológia a deti; Objavovanie tajomstiev mesta; Čo môže urobiť pre mesto, aby bolo krajšie.

Významnou novinkou pripravovaného projektu budú spoločné tvorivé dielne pre deti postihnuté i zdravé. Pokusu o ich integráciu predchádzali špeciálne podujatia pre postihnuté deti v štúdiu BIBLIANY. So zážitkami, ktoré som získala nielen ako divák, ale aj ako tvorca týchto programov, sa s vami rada podelím.

Ľuba Svitáčová, absolventka, liečebnej pedagogiky, dostala ako dramaturgička nefahkú úlohu: získať spomedzi divadelníkov spolupracovníkov, ktorí by mali o túto špecifickú divadelnú činnosť záujem. Doposiaľ sa dramatickej hre s handicapovanými deťmi nevenovala pozornosť, hoci pedagógovia a rodičia týchto detí už roky márne po tom volajú. Spočiatku pozývala dramaturgička do štúdia profesionálne divadlá s hotovými programami, ale ukázalo sa, že sa do nedivadelného, intímneho priestoru nehodia. Neveľká miestnosť si vyžaduje osobnejší spôsob komunikácie s deťmi. Iný je aj zmysel stretnutí; cieľom nie je deti pobaviť, ale priviesť ich k aktívnej účasti na hre, k samostatnej tvorivej činnosti. Prvé špeciálne podujatia boli adresované deťom z osobitných škôl, ba dokonca deťom s ťažšími mentálnymi poruchami. Na prvý pohľad sa zdá čudné začínať práve s najťažšou kategóriou handicapovaných detí. Ľ. Svitáčovej je však blízka, keďže po absolvovaní školy pracovala práve s takými deťmi.

Prvou spolupracovníčkou sa stala Jana Segešová, absolventka KLAMU. So svojimi neobvyklými divákmi — deťmi z osobitnej školy — sa zoznámila pri rozprávaní Andersenovej rozprávky O škaredom kačiatku. Príbeh jednoducho ilustro-

SMUTNÁ MIMKA

vala pohybom žltej lopty — kačiatka a balónov — jeho súrodencov. Priestor, ktorý vhradila divákovi, zdal sa nevelký, pretože deti reagovali na moje veľké prekvapenie, rýchle a boli natoľko aktívne, že chvíľami mala herečka problémy, ako rozprávku dorozprávať. Muzikantské rozprávky na námet I. Hurníka boli po stránke výtvarnej, hereckej i komunikačnej veľkým krokom vpred. K J. Segešovej, autorky i herečky, sa pripojila Jana Juríková — gitarový doprovod — a Katarína Strinková ako herečka i autorka jednoduchej a efektnej výpravy. Z videozáznamu predstavenia v ústave pre mentálne postihnutých bolo vidieť, že Muzikantské rozprávky mali úspech; zvlášť hra na rúru od vysavača, prostredníctvom, ktorej sa klaunka Jana kontaktovala s publikom, a módna prehliad-

ka modelov, v ktorej účinkovali diváci. Napriek faktu, že mongoloidná mládež je natoľko duševne zaostalá, že je v mnohom ohľade na úrovni malých detí, prekvapil ma poznatok, že hru nielen prijíma, ale sa jej aj s ohromnou radosťou zúčastňuje; pravda, tak ako medzi bežnou populáciou aj tu sú vyslovené herecké talenty, rovnako ako neherci.

V tomto roku vznikli, temer paralelne, programy pre deti nedoslýchavé a nepočujúce. Herci z bratislavského ŠBD Robo Laurinec a Nela Dušová vytvorili pre nepočujúce deti dva programy: Na výlete a Smutná mimka.

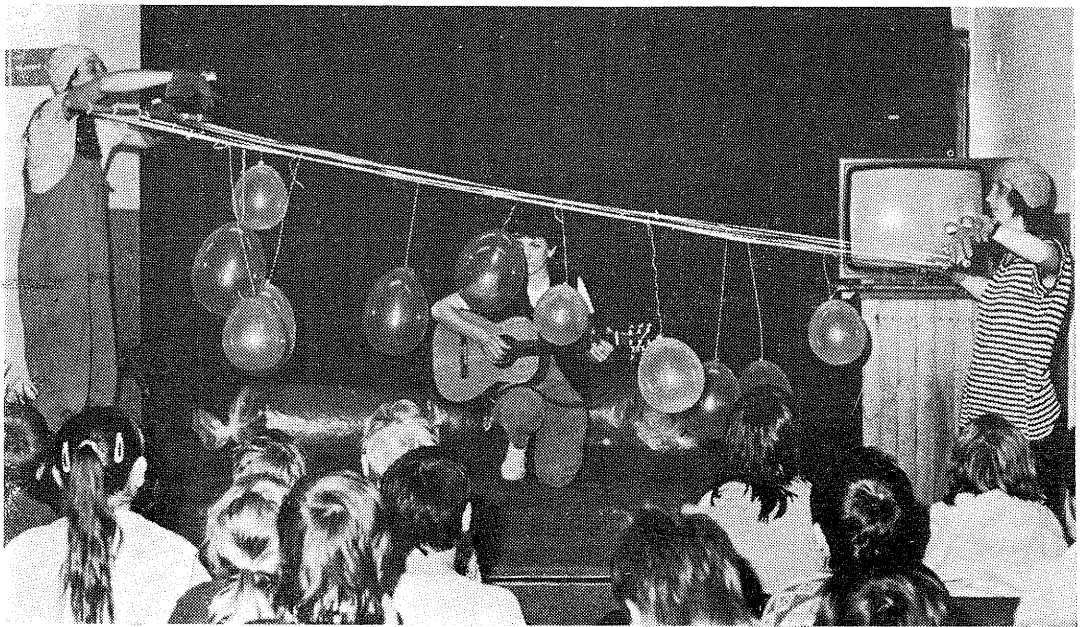
O tom, ako bolo na výlete, nemôžem podať správu, pretože som sa ho nezúčastnila. Smutnú mimku som si však ujsť nedala. Hra má veľmi jednoduchú fabulu. Robo — Veselý mím — sa hrá so smutnou mímou Nelou. Vykukujú spoza okrúhlych otvorov v paraváne; Nela je chvíľu rybkou, chvíľu

TV hlásateľkou, dokonca i hlavou klinca, ktorý Robo zatľka, podľa toho, čo spredu Robo na panel nakreslí. Od chvíle, keď sa Nela rozplače, pokúša sa ju Robo najprv sám rozosmiať, potom jednotlivé kúsky opakuje za asistencie detí. Hra končí pointou; mímka se rozosmieje až vtedy, keď zazrie v zrkadle vlastnú tvár. Nejde o skutočnú pantomímu; podstatné je, že mimoslovná komunikácia je rýchla a zrozumiteľná, najmä vďaka kresleniu na paraván. Mám napríklad najprv rekvizitu, a lebo postavu a potom s ňou, alebo ju hrám. Princíp kombinovania obrázku s pantomímou je jednoduchý a účinný. Škoda len, že mnohé dobré nápady neboli dotiahnuté a lepšie vytriedené. Prváci z internátnej Základnej školy pre nepočujúcich boli však nadšení. Podľa ich správania bolo zrejme, že divadlo nie je pre nich neznáme. Keď sa na mňa, ako na bývalú amatérsku mímku, obrátila dramaturgička, aby som pre nepočujúce deti niečo pripravila, mala som obavy, ako to zvládnem. S deťmi som dosiaľ

nepracovala a zo skúsenosti s dospelými viem, že komunikácia s nepočujúcimi je náročná aj vtedy, ak je k dispozícii skúsený tlmočník. Rozhodla som sa preto začať s deťmi. K spolupráci som prizvala detskú psychologičku Evu Miklušičákovú, členku známeho pohybového divadla Balvan.

Predtým než sme začali s prípravou programov, museli sme si ujasniť predovšetkým to, pre aký vek budeme hrať, pretože to vplýva na ďalšie rozhodovanie — čo a ako hrať. Zoznámim sa s našimi budúcimi divákmi a zároveň spoluhráčmi nám umožnila D. Kuníková, učiteľka trtej A na Základnej

internátnej škole pre nedoslýchavé deti. Boli sme na hodine čítania, ale deti nám na záver aj zaspievali a predviedli rozprávku O dedkovi, ktorý sadil repku. Exkurzia bola mimoriadne zaujímavá. V triede bolo len šesť detí; v tejto škole nesmie byť počet vyšší ako sedem, aby bolo možné veno-

Jana Segešová —
MUZIKANTSKÉ POHÁDKY
RÍSE LOUŤEK

vať sa žiakom individuálne. Majú tu množstvo vizuálnych pomôcok: obrázkov, hračiek, tabuliek. Nikdy som si neuvedomila, že deti s poruchami sluchu bývajú zároveň aj duševne opozdené. Napriek tomu, že v škole venujú žiakom mimoriadnu starostlivosť, sú s učebnou látkou o rok pozadu. Tretiaci sú na úrovni druhákov. Prekvapilo ma tiež zistenie, že svoju rodnú reč sa učia tak, ako si ľudia osvojujú cudzí jazyk. Ich slovná zásoba je preto pomerne malá, ťažko chápu abstraktné pojmy a problémy majú aj s gramatikou v praxi. Preto im musí učiteľka rozprávky rozprávať zjednodušene, vyhýba sa nezvyčajným a zložitým slovám. Zaujímavé je, že milujú hudbu a spev. S týmito poznatkami sme sa pustili do prípravy stretnutí v BIBIANE s treťou A.

Uvedomili sme si, že tretiaci, na úrovni druhákov, sú tou najkrajnejšou vekovou hranicou pre rozprávky a hru. Zvolili sme formu cyklu nazvaného O zvieratkách vždy trochu inak preto, aby sme sa s deťmi lep-

šie spoznali a mohli si overiť ich, aj svoje schopnosti. Cyklus tvorilo päť hier: O zatúlanom húsatku, V zoologickej záhrade, Psíček a mačička, Ako premôcť draka, Žblnk a Kvak sú kamaráti. Stretnutia boli zoradené podľa druhu zvierat — od známych, na dedine žijúcich zvierat, cez domáce až po cudzokrajné a rozprávkové, podľa charakteru predlôh — od jednoduchej putovačky po úpravy knižných príbehov a v neposlednom rade aj podľa obtiažnosti úloh, ktoré sme pre našich spoluhráčov prichystali; postupovali sme od napodobovania po samostatnú tvorbu, od pantomimického k rečovému prejavu — hovorenému i písanému.

Putovačku M. Martákovej o húsatku sme z obavy z predhrávania len čítali a doprevádzali plošnými postavami zvierat. Po pohybovom rozcvičení, napodobovaní kačičiek, husí a iných zvieratiek však deti neboli schopné rozprávku zrekonštruovať. Šťastí preto, že sme nedokázali vytvoriť tú správnu atmosféru, aj preto, že deti úlohu nerozumeli, a tiež preto, že sú, ako sme si všimli, dosť nesamostatné. Schopnosť kopírovať je u nich zvlášť dobre vyvinutá, veď na opakovaní je založená ich výuka. V Zoologickej záhrade sme počiatkové problémy s objasnením úlohy prekonali. Zahrali sme úvod a postupne vtiahli deti do hry. Jej jednoduchú schému okamžite pochopili, sami spontánne konali v jej duchu. Podobne sme postupovali aj pri adaptácii troch rozprávok z Čapkovej knihy O psíčkovi a mačičke. Deti dostali možnosť vyskúšať si, ako sa pantomimicky sedí na nakreslenej stoličke, ako sa sadí a polieva kvet, zametá dlážka, je imaginárna torta. Novinkou bolo, že okrem pantomimického vyjadrenia našiel sa v rámci príbehu aj priestor pre ich výtvarný prejav. Ich úlohou bolo do namaľovaného hrnca nakresliť všetky dobroty, ktoré sa dávajú do torty. Myšlienku spojenia výtvarnej tvorivosti s hereckou a jej funkčného začlenenia do deja sme ďalej rozvíjali pri hre Ako premôcť draka. Obrázky princezien, ktoré deti pre draka nakreslili, pohýňali dej dopredu. Keďže draka namaľované princezny nezaujímali, deti na popud hlúpeho Jana zahrali drakovi na orfových nástrojoch uspávanku. Kritérium aktivizá-

cie detí, ich začlenenia do deja bolo rozhodujúce aj pri výbere troch príbehov (Ztratený gombík, Rozprávka a Dopis) z rozkošnej knihy A. Lobela. Žblnk a Kvak sú kamaráti. Poskytli priestor aj pre viaceré praktických činností: prišívanie gombíkov, písanie listu, boli tu aj veľké skokanské preteky a neobvyklá výtvarná aktivita — vytvorenie obrázku z nájdených gombíkov. Novinkou bola aj hudba. Prítomnosť trúbkára inšpirovala deti k nápaditej improvizácii v pantomimických mikroetudách: Dirigent, Tanečník, Klavirista, ktoré sa nečakane vyvinuli z pôvodne plánovanej módnej prehliadky s Kvakovou vestou, ozdobenou prišitými gombíkmi. Naše posledné stretnutie trvalo až hodinu a štvrt — začínali sme polhodinou. Nevie, či poznatok, že sluchovo postihnuté deti sú pokojnejšie, trpezlivejšie a majú väčšiu výdrž, možno zovšeobecniť, ale naše tieto vlastnosti preukázali.

Som rada, že sme mali možnosť pracovať s veľkou a stabilnou skupinkou detí. Mohli sme tak spoznávať povahové a kreatívne schopnosti jednotlivcov a sledovať tiež, ako sa skupina zo stretnutia na stretnutie vyvíja; deti sa uvoľnili a častokrát prekvapili aj svoje učiteľky, ktoré ich dôverne poznajú. Problém, ktorý sme na začiatku riešili: či má byť program ladený zábavne, alebo sa má orientovať na rozšírenie obzoru detí, sa ukázal byť umelý. Tieto dva zámery sa nevylučujú, ale naopak podporujú. Pri hre deti zistia, že sa rýchlejšie a ľahšie naučia novým veciam: napríklad ako sa píše adresa na obálku, alebo ako vyzerá poník, zebra či pštros. V Bratislave sú dve základné školy pre sluchovo postihnutých. Program sa preto pomerne rýchlo opozerá a treba zas chystať čosi nové. Keďže hier je nedostatok a profesionálni divadelníci majú zábrany pracovať s postihnutými deťmi dala sa do písania scenárov aj dramaturgička E. Svitáčová. Na realizáciu čaká jej Tajomstvo búľlavého stromu a Mimozemská planéta. Jej ctižiadostou je tiež vytvoriť priestor pre spoločnú hru a tvorbu detí zdravých a postihnutých.

Štúdio BIBIANA, technicky dobre vybavené, čaká na ďalšie dramatické hry, radost všetkých detí.

/OEGA PANOVOVÁ/